

Normid ja tegelikkus

*terminikasutuse varieeruvus ja
standardiseerimine COVID-19 näitel*

Mai Raet

24.04.2025

Normid ja tegelikkus

Koroonaviirust ja -haigust puudutavate terminite kasutus:

- a) millised terminivariandid ja kirjakujud tõusid eri keelekasutuskeskkondades esiplaanile,
- b) kui täpselt vastavaid termineid kasutati,
- c) kas järgiti autoriteetsete õigekeelsusallikate ja (keele)ekspertide soovitusi.

COVID-19
Covid, covid
Covid-19
koroonahaigus
koroonaviirus
koroon
koronts

TALLINNA ÜLIKOOL

Kommunikatsiooni selgus

„Tuleb arvestada, et ootus kommunikatsiooniks on nii ekspertidele kui ka poliitikutele, kes vajavad kodanikega suhtlemiseks **ühist keelt** ja teadmist. **Kommunikatsioonis on oluline mõistete selgus** [---]. Nende mõistete erinevust tuleks ka elanikkonnale **selgitada**.“

Terviseamet 2023: 88
„COVID-19 pandeemia kirjeldav analüüs ja õppetunnid“

TALLINNA ÜLIKOOL

Kokkulepitud standardite
järgimine (nt terminivalikus)
üks viise, kuidas tõkestada
desinformatsiooni.

TALLINNA ÜLIKOOL

Mis on õige/sobilik?

*Kuidas peaks
olema?*

TALLINNA ÜLIKOOL

et koroonahaigus nimisõna

EKI ühendsõnastik 2025

Viimati muudetud 07.02.2025

Tähendused

et koroonaviiruse SARS-CoV-2 põhjustatud haigus, mille sümptomid on köha, palavik ja hingamisraskused

Sünonüümid [koroona](#) UUS (2020), [COVID-19](#) LÜHEND UUS (2020), [koronts](#) KÕNEKEELNE, UUS (2022), [COVID](#) LÜHEND, [koroonaviirushaigus](#)

et koroonaviirus nimisõna

EKI ühendsõnastik 2025

Viimati muudetud 09.05.2024

Tähendused

et hingamisteede nakkusi põhjustav *Coronaviridae* sugukonda kuuluv viirus

Sünonüümid [koronaviirus](#), [kroonviirus](#), [pärgviirus](#), [koronts](#) KÕNEKEELNE, UUS (2022)

et koroona nimisõna

EKI ühendsõnastik 2025

Viimati muudetud 07.02.2025

Tähendused

et UUS (2020) koroonaviiruse SARS-CoV-2 põhjustatud haigus, mille sümptomid on köha, palavik ja hingamisraskused

Sünonüümid [koroonahaigus](#), [COVID-19](#) LÜHEND UUS (2020), [koronts](#) KÕNEKEELNE, UUS (2022), [COVID](#) LÜHEND, [koroonaviirushaigus](#)

Ekspertide sõnavõttud

- pandeemia algus, kevad 2020
- mõtteliselt osa laiemast kontekstist; nimetatud 2020.–2022. aasta keelekriisiks*
- kas ja kui korrektsed on inglise keelest mõjutatud mugandused jms võõrapärane keelematerjal
- koroonaja koroonaja- (nt koroonaviirus, koroonatest)

* vt nt
Klaas-Lang 2022
Vainik & Paulsen 2023

TALLINNA ÜLIKOOL

Ekspertide sõnavõttud

„Koroona – nakkus emakeelde“
(Valdar Parve, 2020)

Koroonaviiruse eestipärasemad
variandid: kroon- ja pärgviirus

Aga: koroona eesti keeles
eksisteerinud juba enne pandeemiat
(terminivormina juba 1976. aastast),
keelekasutajatele tuttav.

TALLINNA ÜLIKOOL

„Viirusekriisis on kasutusel
nõnda mitu kuju, et silme
eest läheb kirjuks.“

Ruth Mägi (2022)

Tervise Arengu Instituudi
meditsiiniterminoloogia kompetentsikeskus

TALLINNA ÜLIKOOL

Milline on tegelik keelekasutus?

Terminikasutus praktikas

1) Ametlikud tekstid (koroonaviirust ja -haigust tähistavate terminite täpsusaste ministeeriumide kodulehtedel 2020.
a)

2) eesti keele ühendkorpus (ÜK 2023)

3) COVID-19 kirjakujude ja sünonüümide variatiivsus
spontaanses kirjalikus argisuhtluses

Ministeeriumide terminikasutus

4 ministeerimi 2020. a ilmunud
pressiteated (kokku 146)

terminikasutuse täpsus COVID-19
näitel: haiguse ja viiruse selge
eristamine

- 1) Siseministeerium
- 2) Sotsiaalministeerium
- 3) Majandus- ja Kommunikat-
siooniministeerium
- 4) Kultuuriministeerium

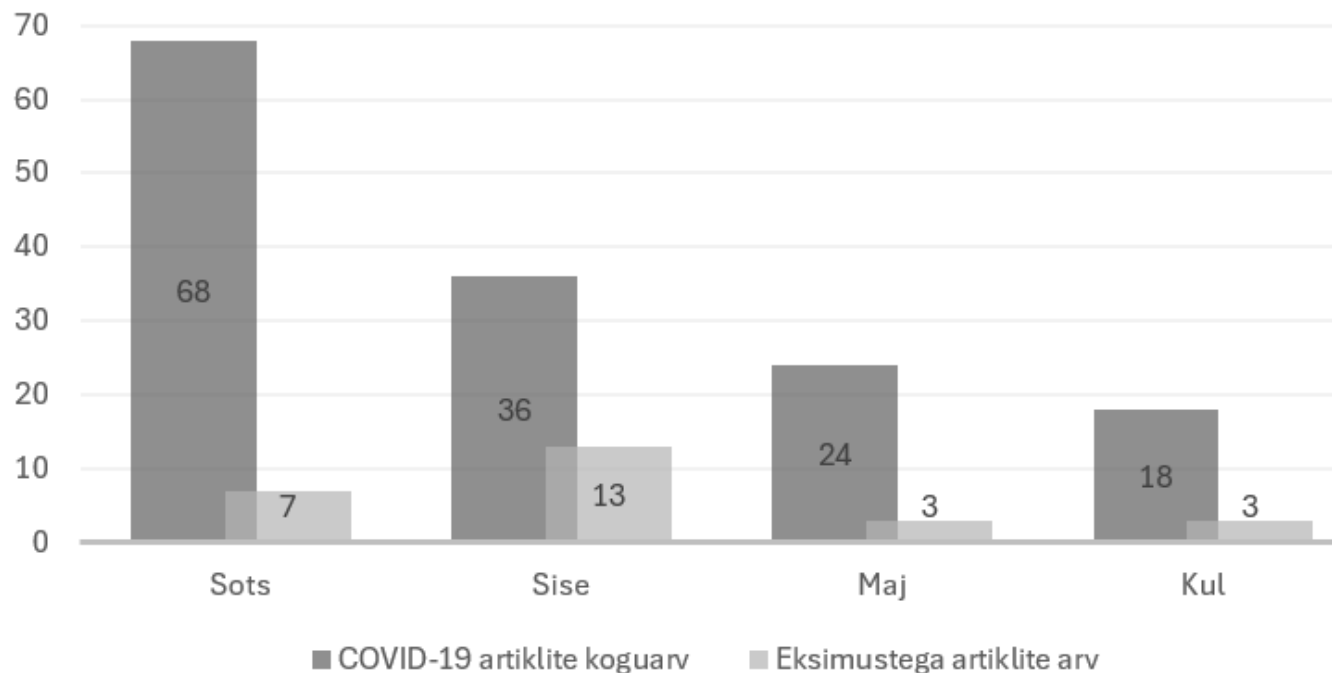
„koroonaviiruse COVID-19 sümptomid“

*„COVID-19 näol on tegemist väga kiiresti
leviva viirusega“*

TALLINNA ÜLIKOOL

COVID-19 kasutamine nelja ministeeriumi kodulehel 2020. a

kirjakujud: suurtähtlühend COVID-19

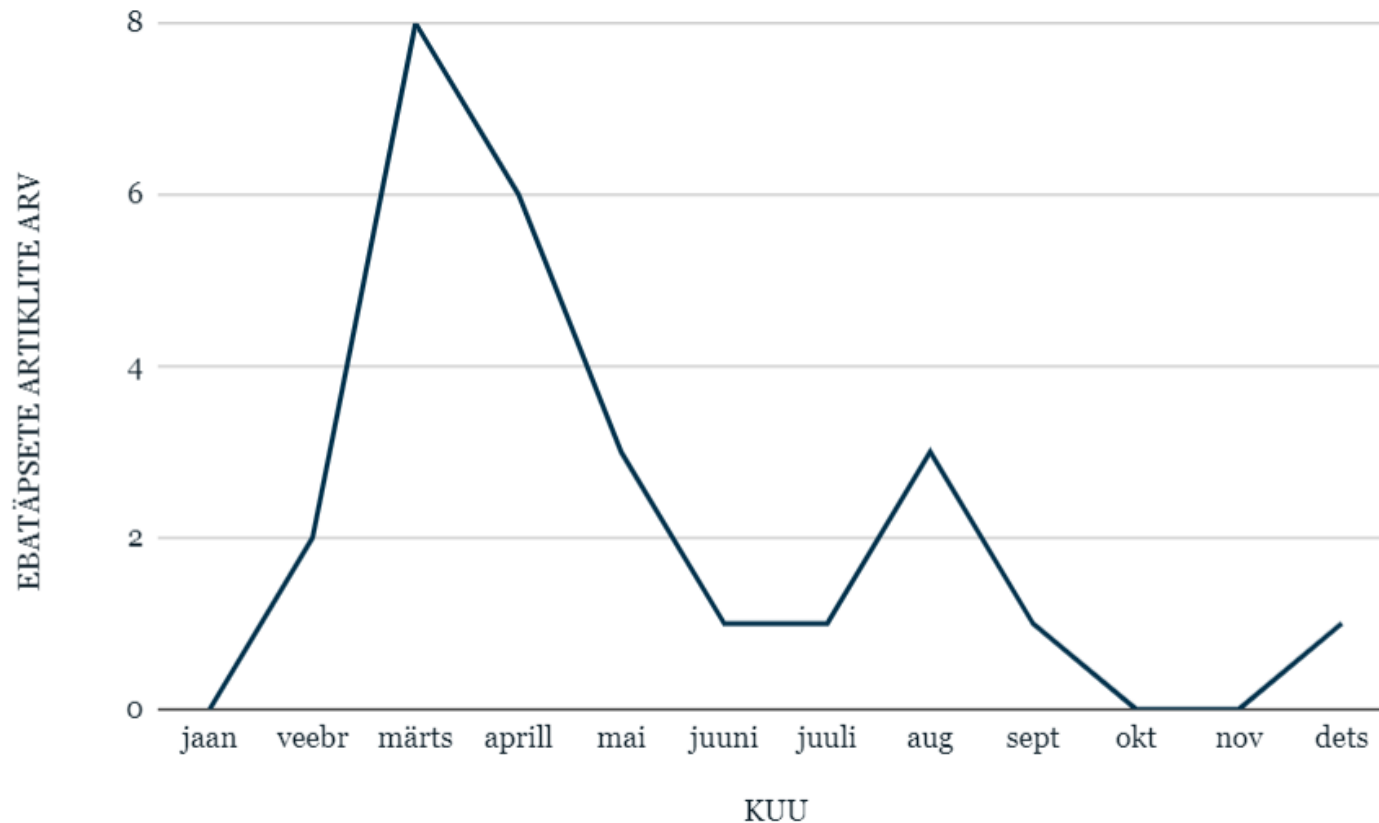
alternatiivseid kirjapildid:

Covid-19 (6 korda), COVID 19 (3 korda), COVID19 (1 kord)

TALLINNA ÜLIKOOL

Ebatäpsustega artiklite jagunemist ajateljel 2020. a

TALLINNA ÜLIKOOL

COVID-19 kirjakujude ja sünonüümide variatiivsus korpuses

COVID-19 kirjakujude (lemmad) esinemissagedus (> 1000) ÜK 2023-s

Kirjakuju	Sagedus	Esinemus miljoni sõne kohta
COVID-19	74 378	19,65
Covid-19	28 522	7,54
Covid	6 752	1,78
COVID	4 967	1,31
covid	2 730	0,72
covid-19	1 287	0,34

TALLINNA ÜLIKOOL

COVID-19 vs. koroona

Koroonaviirust ja koroonaviirushaigust tähistavate terminivariantide (lemmad) esinemissagedus (> 1000) ÜK 2023-s

Kirjakuju	Sagedus	Esinemus miljoni sõne kohta
koroonaviirus	134 989	35,67
COVID-19	74 378	19,65
koroona	57 738	15,26
Covid-19	28 522	7,54
SARS-CoV-2	7 741	2,05
Covid	6 752	1,78
COVID	4 967	1,31
covid	2 730	0,72
Corona	2 169	0,57
covid-19	1 287	0,34

Variatiivsus spontaanses kirjalikus argisuhtluses

2023. a kogutud tekstiandmed (assotsiatsioonikatse)
1454 eesti emakeelega isikut vanuses 14–85 aastat

Koroonaviirust ja -viirushaigust tähistavad terminivariandid mitteformaalses kontekstis 2023. a (≥ 2)

Kirjakuju	Sagedus
koroona	717
Koroona	376
covid	263
Covid	220
koroonaviirus	22
Covid-19	15

Kirjakuju	Sagedus
corona	11
Corona, Kovid	9
Koroonaviirus	6
Covid19	5
kovid	4
COVID-19, covid-19	2

TALLINNA ÜLIKOOL

Tählepanekuid

- ametiasutused kasutavad kõige standardsemat kirjakuju (COVID-19)
- ÜK 2023 ja ministeeriumid: sagedasim kirjakuju COVID-19, argisuhtluses covid
- korpuses ja spontaanses kirjalikus suhtluses eelistatakse eesti keelele omasemat, mugandatud *koroona*-osist võõrapärasele *covid*-osisele
- kroon- ja pärgviirsuse kasutamine marginaalne
- pandeemia kontekstis/tervisekriisi keskmes Eestis eelistatud nimetada viirust, mitte selle põhjustatud haigust

Kirjandus

Klaas-Lang, Birute 2022. Birute Klaas-Lang: meie ühiskonda ähvardab lõhestada ka keelekriis. – ERR, 19. oktoober. <https://www.err.ee/1608756460/birute-klaas-lang-meie-uhiskonda-ahvardab-lohestada-ka-keelekriis>

Mägi, Ruth 2022. Terminoloogiakomisjonist kompetentsikeskuseks. – Tervise Arengu Instituut, 9. november. <https://www.tai.ee/et/uudised/terminoloogiakomisjonist-kompetentsikeskuseks>

Parve, Valdar 2020. Koroona – nakkus emakeelde. – Sirp, 13. märts. <https://sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/koroona-nakkus-emakeelde>

Raet, Mai (2024). Terminikasutuse probleematisusest COVID-19 näitel. Emakeele Seltsi aastaraamat, 69, 229–252. <http://dx.doi.org/10.3176/esa69.10>

Terviseamet 2023. COVID-19 pandeemia kirjeldav analüüs ja õppetunnid. Tallinn: Terviseamet

Vainik, Ene, Geda Paulsen 2023. Kujundlik mõtlemine 2020.–2022. aasta keelekriisis. – Keel ja Kirjandus 7, 651–677. <https://doi.org/10.54013/kk787a1>

TALLINNA ÜLIKOOL